

V. KULBIN

EESRINDLIKE
MESINIKE

töökogemusi

V. KULBIN

EESRINDLIKE MESINIKE
TÖÖKOGEMUSI

720.28

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1960

SISSEJUHATUS

Aiandussovhooside, puukoolide ja vabariigi teiste põllumajandusettevõtete mesinikud on aastate kestel omandanud mesinduse alal palju väärtuslikke kogemusi ja arendanud nende juhtida olevad mesilad eesrindlikeks ning kõrgetoodangulisteks mesilateks.

Nende eesrindlike mesinike kogemuste ja töövõtete üldistamine ning laiale mesindusehuviliste perele tutvustamine ongi käesoleva brošüüri eesmärgiks.

KEVADISI TÖID MESILAS

Kõrgeid meetoodanguid on võimalik saada ainult tugevatelt mesilasperedelt, kes sellisteks on kujundatud õigeaegselt, juba kevadel varakult. Eesti NSV-s jääb mesilasperede loomulikul teel tugevaks kujunemise aeg võrdlemisi lühikeseks. Sageli pidurdavad mesilasperede arengut ka ebasobivad ilmastikutingimused ja tulemuseks on see, et mesilaspered on korjeaja alguseks alles nõrgad. Seepärast kasutavadki eesrindlikud mesinikud selliseid võtteid, mis ebasobivatele välistingimustele vaatamata soodustavad mesilasperede normaalset kevadist arengut.

Nagu teame, algab mesilasperede aktiivne elutegevus kevadel kohe pärast puhastuslendu. Haudme üleskasvatamisel peavad mesilased haudme piirkonnas hoidma temperatuuri 35° kõrgusel. Oma elutegevuseks ja haudme söötmiseks vajavad mesilased siis rohkesti sööta ja vett. Varakevadel aga leidub väga harva selliseid päevi, kus mesilased saavad lennata välja vett tooma. Seepärast antakse kõigile mesilasperedele kohe pärast puhastuslendu veevajaduse rahuldamiseks korraga 1—2 liitrit vedelat sööta (2 osa vett ja 1 osa suhkrut) pere kohta. Mesilastele väljalennuks

Joon. 1. Mesinduskursusest osavõtjad Eesti Maaviljeluse Instituudi Polli Katsebaasi mesilas Abja rajoonis 1958. a.

ebasobivate, jahedate ja sajaste ilmade püsimisel korratakse sellise sööda andmist iga $1\frac{1}{2}$ —2 nädala tagant. Vedelat sööta antakse mesilastele pesa pealt söödanõuga.

Mesilasperede kiirläbivaatus tehakse kas kohe puhastuslennu päeval või sellele järgneval päeval. Kogemused on näidanud, et mesilasperede kiirläbivaatust võib teha juba 6 — 8° -se (vilus) õhutemperatuuri juures. Kõik tööd tuleb siis teha kiiresti, et vältida haudme jahtumist. Haudme jahtumist aitab tunduvalt ära hoida ka raami-vaheliistude kasutamine. Raami-vaheliistude kasutamise korral jääb pere läbivaatamisel pesa avatuks ainult ühe või kahe kärjetäna ulatuses.

Kiirläbivaatusel kontrollitakse pere tugevust, söödakogust ja pere üldist seisukorda. Kui ilmastikuolud võimaldavad, siis puhastatakse ka taru põhi talvisest langetisest ja kitsendatakse pesa niipalju, et kõik kärjetänavad, kaasa arvatud ka viimane vahelaua kõrval olev kärjetänav, oleks mesilastega täielikult kaetud. Kui mesilasperes esines talvitumisel kõhulahtisust, kõrvaldatakse pesast kõik määrdu- nud kärjed, mis ei sisalda hauet, ja asendatakse need varuks

hoitud meekärgedega või söödalahusega täidetud puhaste kärgedega.

Kevadperioodil tuleb pesad katta tunduvalt soojemini ja õhukindlamalt kui talvel. Sellega soodustatakse mesilasperedes haudme arengut ja hoitakse kokku ka mett, mida mesilased muidu peaksid tarvitama rohkem, et hoida temperatuuri pesas vajalikul kõrgusel.

Pesa soojalt katmisel pööratakse kõigepealt raami-vaheleliistud, mis õhuvahetuse soodustamiseks olid sügisel asetatud serviti, uuesti lapiti. Seejärel asetatakse taru laele vahariie või mõni muu õhukindel kate. Nende puudumisel võib hea eduga kasutada ka paari sentimeetri paksusi paberist kokkuõmmeldud matte. Neid paberist matte kasutatakse pesa katmiseks nii pealt kui ka külgedelt. Paberist külgmatt tehakse vahelauast 10—15 sm võrra kõrgem. Vahelauast üleulatuv osa jäetakse õhemaks, et seda oleks hõlpsam kärgede peale keerata. Pealne matt peab olema nii suur, et ta ulatuks igast küljest taru välisvoodrini. Vahariie või paberist matid kaetakse pesa pealt ja külge-

Joon. 2. Mesinduskursusest osavõtjad praktilistel töödel Arkna Aianduskooli mesilas Rakvere rajoonis 1958. a.

delt veel omakorda õlgmattide või kattedatjadega. Puukoolide ja teiste riiklike majandite mesinike kogemustel on kõige paremaks pesakatteks osutunud takuga või vatiga täidetud padjad. Hädakorral asendavad eelmainitud kattedmaterjale ka kuiv sammal, linaluud või hekseldatud õled. Vahelauatagune ruum peab olema alati täidetud külgmattide või -patjadega, kuni pesa laiendamiseks vahelaua taga on veel vaba ruumi. Pealmised katted jäävad pesa peale kogu suveks.

Et mesilasperede õigeaegne tugevaks arenemine kevadel on võimalik ainult pesas oleva söödavaru arvel, siis tuleb hoolitseda selle eest, et söödavarud mesilasperedes ei langeks kevadperioodil kunagi alla 5 kg pere kohta. Söödavarude vähesuse korral pesades täiendatakse neid suhkrulahuse juurdeandmise teel. Paremaid tulemusi saadakse, kui suhkrulahust antakse korraga rohkem — 1,5—2 kg pere kohta iga 3—4 päeva tagant.

Kui ergutussöödaks kasutatakse mee ja suira segu, siis antakse seda vaheldumisi vedela söödalahusega, nii et 2—3 päeva pärast vedela söödalahuse andmist antakse ergutussööta ja 2—3 päeva pärast seda uuesti söödalahust. Ergutussöödaks antava mee ja suira segu valmistatakse vahekorras 1:1 ja antakse mesilastele kärkeledele määritud. Ergutussööt annab soovitud tulemusi ainult nendes mesilasperedes, kus on noored emad ja korralikud söödavarud.

Nendes mesilasperedes suurenevad ergutussööda mõjul tunduvalt haudme areng ja mesilaste vaha eritumine.

Mitmed mesinikud, nagu Tamme aiandussovhoosi vanemmesinik O. Helstein ja Vasula puukooli vanemmesinik S. Rinne, ei kasuta söödavarude täiendamiseks söödanõusid, vaid kallavad söödalahuse tühjadesse kärkeledesse ja annavad need siis kas pesa laiendamisel pessa või pesa ühte otsa vahelaua taha. Vahelaua tagant söötmise korral paigutatakse teisele poole söödakärge veel teine vahelaud ja alles siis külgate. Sellise söödaandmisega välditakse pesa jahtumist. Söödalahus tuleb enne kärkeledesse kallamist jahutada, sest kuumana sulatab ta kärjed üles.

TARUDE DESINFITSEERIMINE

Neis mesilates, kus esineb mesilaste haigusi või on karta nende puhkemist, tõstetakse igal kevadel kõik mesilaspered ümber puhtaks pestud ja desinfitseeritud tarudesse. Mesindusalases kirjanduses soovitatakse pered kevadel puhastesse tarudesse ümber tõsta siis, kui õhu temperatuur on vilus vähemalt 12—15°. Suurtes mesilates aga on aja kokkuhoiu mõttes hakatud seda tegema juba siis, kui õhu temperatuur on vilus alles 8—10°. Mesilasperede ümbertõstmise korral ei ole vaja teha eraldi nende kevadist pearevisjoni, vaid iga pere seisukord määratakse kindlaks ümbertõstmise ajal. Ühtlasi jääb mesilasperede varajasema puhastesse tarudesse ümbertõstmise korral ära ka tarupõhjade puhastamine perede läbivaatamise ajal.

Esmajärjekorras tõstetakse ümber need mesilaspered, kus talvel esines kõhulahtisust, hiljem aga ka kõik teised pered.

Tarud, kuhu mesilaspered ümber tõstetakse, tuleb eelnevalt soodaveega puhtaks pesta, puhta veega üle loputada ja seejärel desinfitseerida leeklambi tulega või mõnel muul viisil. Näiteks võib leeklambi puudumisel tarude desinfitseerimisel kasutada bensiini. Kepi otsa mähitakse bensiinisse kastetud lapp ja sellega määratakse puhtaks pestud taru seestpoolt bensiiniga kokku. Töö sooritatakse kiiresti, sest muidu osa bensiini lendub enne, kui kõik taru siseseinad on bensiiniga kaetud. Kohe pärast bensiiniga ülemäärimit visatakse tarusse põlev tikk. Bensiin süttib ja täidab taru mõneks minutiks ühtlase leegiga. Seejärel leek kustub.

Bensiini kasutamisel tarude desinfitseerimiseks peab töötama väga ettevaatlikult. Töö tuleb sooritada hoonetest eemal. Enne bensiini süütamist peab bensiininõu taru juurest eemaldama. Süütamisel ei tohi töötaja käed ega riided olla bensiinised.

Kullaaru aiandussovhoosi vanemmesinik H. Sard on koos oma isaga tarude desinfitseerimiseks konstrueerinud aurutusaparaadi, mis annab umbes 200°-ni ülekuumendatud auru. Desinfitseerimisel asetatakse tühi taru kummuli vastavale alusele ja kuum aur juhatakse aluses oleva ava kaudu tarru. Sellel aurutusaparaadil on see hea külg, et temaga saab peale tarude desinfitseerida veel kattematte

ja paljusid muid mesindustarbeid. Seda aparaati on hakatud juba hulgaliselt tootma ja ta tuleb müügile.

Et tarude desinfitseerimine ja mesilasperede ümber tõstmine toimub varakevadel, mil ilmad on veel võrdlemisi jahedad, tuleb mesilaspered haudme jahtumise vältimiseks tarudesse tõsta kohe pärast bensiinileegiga või ülekuumen- datud auruga desinfitseerimist, sest siis on taru seinad veel soojad.

Bensiinileegiga desinfitseerimisel jääb esialgu tarudesse küll bensiini lõhna, kuid see ei häiri mesilasi. Perede hili- sem areng on nendes tarudes olnud väga hea.

TÄISRAAMILISE MAGASINI KASUTAMINE

Enamikus mesilates on kasutusel 16-raamilised pool- raamilise magasiniga eesti tarud. Kogemused aga on näi- danud, et poolraamilise magasiniga tarud jäävad tugeva- tele mesilasperedele kitsaks. Seepärast on paljudes mesi- lates hakatud üle minema täisraamilise magasiniga kasuta- misele. Ühtlasi võimaldab see mesilas üle minna ühtlaste täisraamide kasutamisele ja kergendab peredele kvali- teetse talvesööda varumist.

Täisraamilise magasiniga kasutamine võimaldab lüüa ka suure pesakärgede reservi, nii et igal aastal saab uuendada 50% kärgedest.

Mõned mesinikud, eriti puukoolide mesilates, kasutavad täisraamilist magasiniga ka suurendatud pesaruumiga eesti tarude peal, kui mesilaspered on hästi tugevad.

Täisraamilise magasiniga kasutamisel asetatakse tarule eelnevalt poolraamilise magasiniga kasti kõrgune välisvoodri kõrgend ja sellesse nimetatud magasin. Senised teoreeti- lised väited, et täisraamilise magasiniga kasutamine jahu- tab liigselt pesa ja halvab mesilasperede töömeeleolu, on mesinike praktiliste kogemustega täielikult ümber lükatud. Tegelikult saab täisraamilise magasiniga pesaruumi suu- rust ja temperatuuri tunduvalt paremini reguleerida kui poolraamilise magasiniga.

Täisraamilisele magasinile antakse esialgu ainult 4—5 kõrge. Hiljem lisatakse sinna kõrgi juurde vastavalt mesi- lasperede tugevnemisele. Selline pesa laiendamine väldib ka sülemlemismeeleolu tekkimist peameesaagi eel.

Joon. 3. Osa 1959. a. suvel rajatud Taagepera aiandussovhoosi mesilast Valga rajoonis.

Enne magasinini pealeasetamist võetakse pesa ühest servast 3—5 kärjetänava pealt raami-vaheliistud ära, et mesilased pääseksid magasinini. Ülejäänud pesaosa jääb raami-vaheliistudega kaetuks kogu magasinini pesa peal oleku ajal. Magasini asetatud kärkele kõrvale paigutatakse vahelauad. Magasinipealne ja vahelauatagune ruum kaetakse soojalt mattide või patjadega.

Mesilaste magasinini mineku kiirendamiseks võetakse pesaruumist 1—2 mee- või kaanetatud haudmekärge ja asetatakse magasinini. Nende asemele antakse pessa sama arv kunstkärge, mis paigutatakse haudmekärgede vahele. Mesilased ehitavad kunstkärjed üles enne pesaruumis ja seejärel magasinis.

Tähelepanekud näitavad, et kunstkärjed ehitatakse kõige kiiremini üles vaheliistudega kaetud pesaosas. Sellesse pesaossa koondub hiljem ka haue. Kärgedes, mille kärjetänavad on avatud mesilastele läbikäiguks magasinini, tavaliselt hauet hiljem enam ei ole.

MESILASEMADE UUENDAMINE

Mesilasperede tugevus oleneb suurel määral noorest, suure munemisevõimega mesilasemast. Kuigi mesilasema eluiga on võrdlemisi pikk, umbes viis aastat, on tema munemisevõime kõige suurem kahel esimesel eluaastal. Seejärel on soovitatav ema kolmandal aastal uuendada. Seega on igal aastal vaja emad uuendada vähemalt pooltes mesilasperedes. Emade uuendamist teeb mesinik teadlikult ja plaanikohaselt.

Kõige sobivamaks mesilasemade uuendamise ajaks tuleb pidada peameekorjeaega. Sel ajal on mesilaspered kõige tugevamad ja meesaak loodusest tagab üleskasvatatavate mesilasemade rikkaliku toitmise.

Seoses emade uuendamisega võib mesilasperes tekkida kahe kuni nelja nädala pikkune haudme arenemise vaheaeg. Haudme arenemise vaheaega tekkimine peameekorje ajal mõjub lühikese meekorjeperioodi puhul soodsalt, sest siis vabaneb suur hulk mesilasi haudme söötmisest ja enamik mesilasi saab maksimaalselt osa võtta nektari kogumisest. Pika meekorjeperioodi puhul või siis, kui meekorjeaega pikendatakse mesilasperede transportimisega ühtedelt meetaimede massiividelt teistele, hiljem õitsevate meetaimede massiividele, ei saa ema uuendamisega mesilasperes tekkivat haudme arenemise vaheaega soovitavaks pidada, sest sellega jääb mesilaspere vahepeal nõrgaks ega suuda täielikult ära kasutada hilistelt meetaimedelt saadavat nektarit.

Et mesilasemade uuendamisega ei tekiks haudme arenemise vaheaega, on hakatud laialdaselt kasutama sellist emade uuendamise viisi, kus ühes ja samas tarus paralleelselt muneb vana ema ja kasvab üles ning paaritub noor ema. Selleks moodustatakse peameekorje algul sama taru taskuossa vana emaga väike kunstpere. Seda on sobiv teha 22-raamilises tarus, kus taskuosa jäetakse nii suur, et see mahutaks 5—6 kärge.

Taru taskuossa tõstetakse esialgu 3—4 kinnishaudmega kärge koos nendel kärgedel asuvate mesilaste ja vana emaga ning üks kunstkärge ja üks meekärge. Seejärel raputatakse taskuossa juurde veel paarilt kärjelt noori mesilasi. Moodustatud kunstpere eest hoolitsetakse esialgu samuti

Joon. 4. Mesilasperede läbivaatus Harku-Järve aiandussovhoosis Keila rajoonis 1959. a.

nagu paaritunud emaga ja noortest mesilastest moodustatud kunstpere eest.

Emata jäänud põhiperele antakse kaanetatud emakupp või kui soovitakse saada sama pere ema järglasi, siis lastakse perel endal noor ema üles kasvatada. Hiljem, kui taru taskuosas vana emaga kunstpere pesaruum kitsaks jääb, tõstetakse sealt haudmekärgi põhiperesse ja antakse nende asemele emale munemiseks tühje kärge. Haudmekärgede ümbertõstmisega hoitakse ära põhipere nõrgenemine enne noore ema munema hakkamist ja põhipere võib osa võtta ka hilisemast meekorjest.

Kui põhiperes on noor ema munema hakanud, võib vana ema taru taskuosa kõrvaldada ja seal oleva pere ühendada põhiperega. Kui aga vana ema on veel kõlblik, võib taru taskuosas olevat perekest kasutada abiemaperena või jätta ta samasse kohta talvituma varuemaperena.

Kõige otstarbekohasem on selleks ajaks, kui põhiperedes üleskasvatatud esimesed noored emad munema hakka-

vad, mõnes teises mesilasperes üles kasvatada uusi noori emasid ja anda need pärast vana ema taskuosast kõrvaldamist sinna paarituma.

Vana ema võib taru taskuosas eraldada ka 16-raamilises tarus, kui sellele eelnevalt otsa teha teine lennuava. Nii selle kui ka eelmise taru puhul tuleb taskuosa eraldamise korral kasutada täisraamilist magasinini, sest muidu jääb tugevale põhiperele pesaruum kitsaks. Täisraamilise magasinini kasutamisel on ka lihtne haudmekärgi taskuosast magasiniruumi paigutada.

Vasula puukooli vanemmesinik S. Rinne kasutab emade uuendamisel emalahutusvõrega vahelauda. Vahelauasse, mis ulatub tihedalt taru põhjani, on tehtud 50×50 mm suurune ava. Ava asukoht on umbes 195 mm taru põhjast kõrgemal ja 205 mm taru tagumisest seinast eespool. Ava on kaetud emalahutusvõrega ja seda on vajaduse korral võimalik sulgeda. S. Rinne alustab emade uuendamist enne peameesaagi algust, siis, kui mesilasperedes hakkab tekkima sülemlemismeeleolu. Sellega väldib ta ühtlasi ka sülemite äralendu ja kiirendab mesilasperes sülemlemistungi kadumist.

S. Rinne eraldab taru taskuosa põhipere ruumist tihedalt taru põhjani ulatava emalahutusvõrega vahelaua abil, nii et taskuosas mahub 16-raamilises tarus 3 kärge ja 22-raamilises tarus 5 kärge.

Kui mesilasperes on tekkinud sülemlemismeeleolu ja emakuppudesse on juba munetud, otsitakse ema üles ja tõstetakse ta koos kärjega taru taskuosas. Sinna antakse olenevalt taskuosa suurusest emale munemiseks juurde veel 2—4 kärge. Taskuosas paigutatud kärgedelt murtakse ära kõik emakupud. Taru taskuosa lendla, kui see on olemas, tuleb sulgeda, et ema ei saaks välja lennata. Taskuosas jääb ka osa amm-mesilasi, kes hakkavad ema toitma, mis soodustab viimase intensiivset munemist.

Meekorje ajal hakkab ka põhiperes tugev lendlus ning emakuppude edasiehitamine. Emakuppude valmimise eel need peale ühe kõrvaldatakse, et vältida hilisemat noore emaga sülemi väljalendu. Allesjäänud emakupust kasvatab põhipere endale noore ema, vaatamata sellele, et mesilastel on emalahutusvõrega kaetud ava kaudu vaba pääs taskuosas. Noore ema paaritumise korral võib vana ema taskuosast kõrvaldada ja vahelaua ära võtta. Vana ema

Joon. 5. Tapa rajooni mesinikud kogemusi vahetamas Mäe puukooli mesilas Paide rajoonis pärast seminari lõppu 1959. a. kevadel.

võib aga taskuossa abiemana ka alles jätta kuni kanarbikumee korjeni. Vana ema kõlblikkuse korral võib ka taskuosas asuva pere jätta teise perena samasse kohta talvituma. Sel juhul suletakse vahelauas olev ava ja avatakse taskuosa lendla. Kui noor ema paarituslennul kaduma läheb, ühendatakse taskuosas asuv pere põhiperega. S. Rinne kogemuste põhjal on selgunud, et kui ema sulgemine taru taskuossa toimub veidi enne põhiperre jäänud esimese emakupu kaanetamist, siis võib sülem mõni päev pärast seda küll välja lennata ja esialgu isegi kobarduda, kuid ema puudumisel lendab ta varsti tarru tagasi ja hakkab energiliselt tööle.

Selle viisi puhul peab silmas pidama seda, et väheproduktiivsele ja sülemlemishimulisele mesilasperele ei jäetaks tema enda päritoluga emakuppe, vaid anitaks pärast kõikide emakuppude kõrvaldamist kaanetatud emakupp või paaritumata ema, kes pärineb neile vajalike omadustega suuretoodangulisest mesilasperest.

Kogemused on näidanud, et emade uuendamisel võetakse uus ema paremini vastu: 1) kui mesilasperes on palju

noori mesilasi, 2) kui vana ema kõrvaldamisest on möödunud 12—24 tundi, 3) kui meesaagi puudumisel antakse perele 2—3 päeva enne seda vedelat sööta, 4) kui ema antakse õhtul ning välditakse pere ärritamist ja liigset suitsu andmist.

Emakuppe, kust ema ei välju enne 24 tunni möödumist, võib anda kas traadi või väikese plekiriba abil kärje külge kinnitatult. Valminud emakuppe, kust ema võib väljuda varem kui ühe ööpäeva möödumisel, on soovitatav anda emapuuriga.

Kõige rohkem on levinud emade andmine emapuuri abil. Puuristatud ema paigutatakse peresse kohe pärast vana ema kõrvaldamist. Ühe ööpäeva pärast tuleb pere õhtul rahulikult avada ja jälgida, kuidas mesilased uude emasse suhtuvad. Kui mesilased on rahulikult emapuuril ja söödavad ema, võib selle kohe puurist välja lasta. Kahtluse korral avada emapuuri siiber ja sulgeda ava õhukese suhkru-ainakorraga või kunstkärjetükikesega, et mesilased saaksid ema ise vabastada.

Kui mesilased puuril hüplevad, s. o. suhtuvad emasse vaenulikult, tuleb ema veel üheks ööpäevaks puuri jätta. Sel juhul on tarvis välja selgitada mesilaste vaenuliku suhtumise põhjus ja kontrollida, kas pere pole hakanud emakuppe ehitama. Kui emakuppe ehitatakse, tuleb need kõrvaldada.

Vana ema asendamisel paaritumata emaga, keda mesilased ei taha meelsasti vastu võtta, paigutatakse vana ema puuristatult samasse peresse tagasi. Sama päeva õhtul kõrvaldatakse vana ema puurist ja samasse puuri paigutatakse paaritumata ema. Seda ema hoitakse puuristatult tarus kuni järgmise päeva õhtuni, siis kontrollitakse mesilaste suhtumist emasse ja vabastatakse see vastuvõtu korral puurist.

Mesilased võtavad ema alati hästi vastu, kui see antakse kattepuuriga. Selle viisi kasutamine on vajalik väärtuslike paaritunud ja eriti teist tõugu emade andmisel, sest mõnede mesinike kogemustel võtavad mesilased teist tõugu emasid halvasti vastu.

Emakattepuuri võib iga mesinik ise valmistada. Selleks võetakse umbes 12 × 12 sm suurune tükk peent traatvõrku ja keeratakse selle servad igast neljast küljest üles nii, et ta kujutaks 1,5—2 sm kõrguste servadega traatvõrgust kastikest. Selline kattepuur vajutatakse servadega nii

sügavale kärjesse, et kattepuuri alla jääks umbes 8 mm vaba ruumi. Muidugi lastakse eelnevalt kattepuuri alla ema koos teda saatvate mesilastega. Kattepuur asetatakse kärjele sellisesse kohta, kus leidub tühje kärjekanne emale munemiseks ja meega täidetud kanne, kust ema ja saate-mesilased saavad süüa. Sellise viisi puhul vabastatakse ema kattepuuri alt alles mõne päeva pärast või närivad mesilased ise kattepuuri servade kohalt kärjekannud läbi ja vabastavad ema. Et mesilastel oleks võimalik emaga tutvuda kogu kattepuuri ulatuses, jäetakse vastav kärjetänav laiemaks.

Lihtsamaks ema uuendamise viisiks on see, kus uus ema antakse enne, kui pere on emata jäämisest aru saanud. Selleks kõrvaldatakse vana ema ja asetatakse kohe samale kärjele ilma emapuurita uus ema. Selle võtte puhul tuleb suitsu anda väga vähe ja igati vältida mesilaspere häirimist.

MESILASPEREDE ETTEVALMISTAMINE TALVEKS

Mesinikud teavad väga hästi, et mesilasperede õigeaegselt ja korralikult talveks ettevalmistamisest oleneb mesilasperede tugevus järgmise aasta kevadel. Aianduse ja Mesinduse Valitsuse majandite mesilates tehakse ettevalmistusi talveks juba juulikuus.

Suvisel meevõtmisel ja enne mesilasperede transportimist kanarbikule kõrvaldatakse täisraamilisest magasinist või pesast rasked meekärjed. Nende hulgast valitakse välja 2—2,5 kg mett sisaldavad ja korralikult kaanetatud kärjed ning säilitatakse need kindlates kärjekastides kuni talvepesade moodustamiseni. Kärgede valikul talvepesa jaoks tuleb hoolega silmas pidada, et kärjed oleksid igati sobivad nii mesilastele talvitumiseks kui ka järgmisel kevadel haudme üleskasvatamiseks. Talvepesa paigutamiseks valitakse samal aastal ülesehitatud ja juba haudme all olnud kärjed. Ülejäänud kärjed vurritatakse tühjaks ja antakse mesilasperedele tagasi kanarbikumee paigutamiseks.

Pärast meekorje lõppemist kanarbikult alustatakse pesade kitsendamist. Talvepesade komplekteerimisel antakse mesilasperedele tagasi selleks varem varutud meekärjed. Need haudmekärjed, mis ei ole sobivad talvituskärgedeks,

kuid mida haudme olemasolu tõttu ei saa pesast kohe kõrvaldada, asetatakse pesa ühele äärelle ja kõrvaldatakse hiljem, kui haue on juba väljunud.

Talvepesade korraldamisel on varem tehtud suur viga sellega, et talvepessa on jäetud 12—14 kärge. Tavaliselt ei suuda ka tugev mesilaspere talvel nii palju kärgi katta, mille tõttu esinevad mitmed väärnähtused, nagu liigne söödakulutus, mee kristalliseerumine, niiskus ja mõnikord isegi mesilasperede hävimine. Eesrindlikud mesinikud jäta-
vad talvepessa ainult nii palju kärgi, kui palju mesilased neid tihedalt katta suudavad, s. o. keskmise tugevusega mesilasperele 6—7 kärge ja tugevatele peredele kuni 10 kärge. Alla 2 kg meesisaldusega kärgi talvepessa ei jäeta.

Tuntud mesinduse spetsialist K. Mäekala pani Vasula puukoolis mesinikuna töötades eriti suurt rõhku pesade kitsendamisele sügisel. Ta jättis isegi tugevad mesilaspered talveks 6—7 kärjele talvituma. Selle tulemusena ei esinenud talvepessas mee kristalliseerumist, niiskust ega hallitust.

Et paljudes mesilates kasutatakse kattelaudade asemel raami-vaheliiste, siis jäävad need pesa katteks ka talvel. Võimaliku niiskuse ärahoidmiseks talvepessas keeratakse enne pesade täielikku katmist (oktoobrikuus) 2—3 vaheliistu pesa kummastki äärest serviti, raame endid sealjuures liigutamata. Seetõttu jäävad raami ülemiste liistude ja vaheliistude vahele umbes 2 mm laiused praod, mille kaudu toimub talvel õhuvahetus ja liigse niiskuse äraauramine.

RÄNDMESINDUS

Suurtes mesilates, kus on üle 80 mesilaspere, jääb mesilaste korjema kitsaks. Seepärast jaotatakse suured mesilad kevadel 30—40-perelisteks osakondadeks, mis paigutatakse üksteisest vähemalt 3—4 km kaugusele. Kui väiksematel majanditel ei ole väikese maa-ala tõttu võimalik mesilasperesid osakondadesse paigutada eespool nimetatud vahekaugusele oma majandi piirides, siis viiakse mesilaspered teistesse majanditesse, kellel endal mesilat ei ole. Mesila osakonnad paigutatakse roosa ristiku või valge mesika seemnepõldude lähedusse või maa-alale, kus kasvab massiliselt valget ristikut. Osa mesilasperesid transpordi-

takse ka raiesmikele metsvaarika ja põdrakanepi (pajulille) massiivide juurde. Pärast valge mesika õitsemise lõppemist viiakse mesilaspered kanarbikuväljadele. Mesilasperede transportimine kanarbikuväljadele on seda tähtsam, et sel ajal ei õitse enam teisi meetaimi. Kanarbikult on saadud aastate keskmisena kuni 10 kg mett mesilaspere kohta, mõnel aastal isegi kuni 25 kg. Mesilasperede kanarbikule transportimise heaks küljeks on ka see, et seal jätkavad emad munemist ka sügisel, mille tõttu jääb peredes talvituma palju noori mesilasi.

Mesila mitmesse osakonda jaotamisega ja mesilasperede transportimisega on saadud häid tulemusi Elva rajooni Tamme aiandussovhoosis. Selles sovhoosis oli 1958. aastal 90 mesilasperet jaotatud viide osakonda. Nendest kaks osakonda asusid majandi omal maa-alal, kolmas osakond asus Rõngu kolhoosis, kus kasvatati valget mesikat seemneks, neljas Puka sovhoosi valge mesika seemnepõllul ja viies Puka sovhoosi karjakoplites valgel ristikul. Valge mesika õitsemise lõpul transporditi kõik mesilaspered Räpina rajooni Värskas kanarbikuväljadele, kust saadi ühe mesilaspere kohta keskmiselt 7 kg mett.

Mesila osakondadesse jaotamise ja mitmesse kohta laiipaigutamise ning mesilasperede hilissuveks kanarbikule transportimise tulemusena saadi Tamme aiandussovhoosis (vanemmesinik O. Helstein) ka 1958. a. väga halval meesaagiaastal ühe mesilaspere kohta keskmiselt 28,5 kg mett.

Rohkearvulised tähelepanekud näitavad, et mesilasperesid tuleb meetaimede massiividele transportida kohe, kui meetaimed hakkavad õitsema, sest õitsemise algul eritavad meetaimed nektarit rikkalikult, õitsemise lõpul aga vähe või üldse mitte.

Kanarbikule on mesilasperesid sobiv transportida juulikuu lõpul. Viljandi ja Abja rajooni mesinikud viivad oma mesilaspered Kilingi-Nõmme piirkonna kanarbikuväljadele, Tartu ja Elva rajooni mesinikud aga Räpina rajooni Värskas kanarbikumassiividele.

Mesilaspered tuleb transpordiks ette valmistada vastavalt perede tugevusele ja valitsevatele ilmastikutingimustele.

Transpordil võivad mesilased kergesti sattuda ärritatud seisukorda, mille tagajärjel eriti soojade ilmadega tõuseb tarus temperatuur. Soojuse tagajärjel muutuvad kärjed

Joon. 6. Mesilasperede ettevalmistamine transpordiks Tamme aiandus-
sovhoosi mesilas Elva rajoonis.

pehmeks ja võivad mee raskuse all rebeneda. Seepärast tuleb enne transporti tarudest kõrvaldada kõik rasked meekärjed. Need säilitatakse söodakärgedena talvepesade moodustamiseks. Esimeses järjekorras kõrvaldatakse tarudest uued, samal aastal ülesehitatud kärjed, sest need rebenevad mee raskuse all kõige kergemini. Et aga värskelt ülesehitatud ja haudme all olevaid kärgi ei tohi kõrvaldada, siis paigutatakse need vaheldumisi vanemate haudmekärgedega. Kui nüüd mõni nendest kärgedest juhtubki rebenema, siis ei mulju nad nii kergesti puruks kõrval asetsevaid kärgi ega põhjusta seega pere hävimist.

Transportimiseks ei ole soovitatav tarru jätta ka värsket nektariga täidetud kärgi, sest nektar võib transportimisel välja loksuda. Kui nektarit on kannudes alles vähe, nii et sellega võib määrduda ainult osa mesilasi, siis suudavad teised mesilased määrdunud mesilasi puhastada. Kui aga tarus kõik mesilased märjaks saavad, võib kogu pere hukkuda.

Kärjed kinnitatakse tarus tugevasti, nii et nad transpordi ajal ei liiguks. Viimasel ajal ei kasutata kinnitamiseks enam raamide küljes olevaid alalisi raamilahutuspulki, vaid transportimise ajaks paigutatakse raamide otsaliistude vahele puust raami-vahepulgad. Et need pulgad raamide vahelt välja ei kukuks, ühendatakse nad üksteisega üle raamide pealmiste liistude mineva traadi abil või lüüakse iga pulga ülemisse otsa naelaga väike plekiriba, mis toetub kahe raami ülemistele liistudele ja väldib seega raami-vahepulkade allakukkumist.

Kui mesilas kasutatakse pesa katmiseks kattelaudade asemel raami-vaheliiste, siis ei ole vajadust raamide kinnitamiseks kasutada eraldi raamilahutajaid. Sel juhul võetakse raami-vaheliistud ära ainult pesa ühest servast 3—5 kärjetänava kohalt, kuna ülejäänud vaheliistud jäetakse oma kohale. Pesa sellest kohast, kust vaheliistud ära võeti, on soovitav välja võtta üks kärg, et mesilastel oleks kerge taru laele pääseda. Need raamid, kust vaheliistud on ära võetud, tuleb üksikult kinnitada kas eespool kirjeldatud raami-vahepulkadega või raamide ülemise liistu naelake-sega taru seina külge kinnitamise teel.

Kärgede ülespõrkamise vältimiseks lüüakse risti üle raamide ülemiste liistude otste kaks kinnitusliistu.

Mesilasperede transportimisel on väga tähtis hea ventilatsioon, eriti tugevate perede korral ja soojade ilmadega. Transportimise ajaks võetakse pesalt laelauad ära ja pesa kaetakse kogu ulatuses raamistatud traatvõrguga, et mesilased välja ei pääseks. Traatvõrgu puudumisel võib seda asendada ka marliga või äärmisel juhul väga hõreda kotiriidega. Kui tarul on magasin peal, siis kinnitatakse see naeltega tugevasti taru külge ja traatvõrk asetatakse magasinini peale. Mesilastele vaba ruumi võimaldamiseks on soovitav transpordi ajaks magasinist kärjed eemaldada ja need kohale viia kas tühjas tarus või vastavasse kasti pakituna. Eriti on vaba ruumi vaja tugevate perede transportimisel.

Aianduse ja Mesinduse Valitsuse majandites kasutatakse transpordil tarudes ventilatsiooni soodustamiseks umbespoolraamilise magasinini suurusi ja pealt traatvõrguga või marliga kaetud kaste. Need kinnitatakse naeltega taru peale sellele kohale, kust vaheliistud ja üks kärg on ära võetud. Kui sellised ventilatsioonikastid on juba valmista-

tud, siis on mesilasperede transpordiks ettevalmistamine lihtne.

Jahedamate ilmadega transporditakse väiksemaid mesilasperesid (kui mesilased katavad kärgi poole või $\frac{2}{3}$ pesaruumi ulatuses) ilma igasuguste eriliste ventilatsiooniseadmeteta. Tarus olevad kärjed nihutatakse siis pesa ühte otsa ning niiviisi tühjaks jäänud pesaruum eraldatakse kärkega täidetud pesaruumist vahelauaga, mis kinnitatakse tugevasti naeltega. Pesa kaetakse kärkega kui ka tühja osa ulatuses laelaudadega, mis kinnitatakse üksiku mõlemast otsast naeltega.

Tarusid transporditakse ilma katusteta, sest siis mahub neid korruga rohkem veokile. Transpordivahendina kasutatakse enamasti veoautot. On kasutatud ka traktori järelveetavat kelku või traktori-järelvankrit, eriti mesilaste transportimisel niisugustesse kohtadesse, kuhu halva tee tõttu autoga pääs on raske.

Kõige sobivamaks transportimisajaks on hiline õhtu või öö. Lühema maa taha võib tarusid transportida ka varahommikul.

Transpordi eel suletakse tarude lennuavad. Kõige parem on need lauakestega kinni lüüa. Lennuavasid ei ole soovitatav sulgeda traatvõrguga. See ei suurenda taru ventilatsiooni, küll aga mõjub mesilastele ärritavalt, sest mesilased, olles harjunud väljuma lennuavast, tahavad ka nüüd seda teha ja ummistavad lennuava kanali.

Enne lennuavade sulgemist lastakse lennuavast tarru veidi suitsu. See rahustab mesilasi, sest nad ärrituvad kõige enam lennuavade kinnilöömise ja tarude veokile tõstmise ajal. Sõidu ajal on vähem karta mesilaste edasist ärritumist.

Tarud asetatakse autole kolmekorruseliselt, kusjuures lendlate või kärkega suund võib jääda teega nii põiki kui ka risti. Iga esimese ja teise korruse tarude rea peale asetatakse kaks 2,5—3 sm paksust lauda, et ülemiste korruste tarude põhjad ei suleks täielikult alumiste tarude lagesid ega takistaks ventilatsiooni. Tarude libisemise vältimiseks on soovitatav iga tarude rida kinnitada pikisuunas asetatud lauaga ja siis tarud kõiega tugevasti kinni siduda.

Transpordil peavad igaks juhuks kaasas olema suitsulõõts, näovari, vasar ja naelad.

Sihtkohas paigutatakse tarud selleks kaasavõetud alustele.

Tarude lendlad avatakse, kui mesilased on juba rahunenud, tavaliselt 10—15 minutit pärast tarude kohalepaigutamist. Kohe pärast mesilaste orienteerumislennu lõppu kõrvaldatakse tarudelt transportimiseks kasutatud ventilatsiooniseadmed. Samuti kõrvaldatakse transpordil tekkinud võimalikud vead (kärge rebenemine või paigaltnihkumine) ja asetatakse tagasi pesakatted.

Suuremates mesilates rännatakse mesilasperedega suve jooksul mitu korda kas siis meesaagi suurendamise või põllumajanduslike kultuuride tolmeldamise otstarbel. Seepärast on vaja mesilasperede transportimise viise tunduvalt lihtsustada. Suuremates mesilates ongi mesilastega rändamiseks juba valmistatud rändpaviljonid. Rändpaviljone on võimalik ehitada nii auto- kui ka traktori-järelvankritele. Selliseid ratastele ehitatud paviljone on kerge ühest kohast teise transportida, ilma et oleks vaja raskeid tarusid korduvalt autole ja sealt maha tõsta. Rändpaviljone võib igal ajal ümber paigutada, kui selgub, et meetaimed ei erita enam nektarit, või kui on tarvis viia mesilaspered hiljem õitsema hakanud meetaimede massiividele.

Antsla Põllumajandustehnikumi õppemajandis valmistati 1958. aastal rändpaviljon näiteks vanale autošassiile. Sama aasta suvel käidi nimetatud paviljoniga Väike-Maarja rajoonis valgel mesikal.

SISUKORD

Sissejuhatus	3
Kevadised tööd mesilas	3
Tarude desinfitseerimine	7
Täisraamilise magasinini kasutamine	8
Mesilasemade uuendamine	10
Mesilasperede ettevalmistamine talveks	15
Rändmesindus	16

Кульбин Вирве Петровна
ОПЫТ ПЕРЕДОВЫХ ПЧЕЛОВОДОВ

На эстонском языке

Эстонское Государственное Издательство
Таллин, Пярнуское шоссе, 10

*

Toimetaja V. Pedaja

Tehniline toimetaja T. Veber

Korrektor H. Nassar

Ladumisele antud 12. XI 1959. Trükkimisele antud 30. XII 1959. Paber 54:84, 1/16. Trükipoognaid 1,5. Formaadile 60:92 kohaldatud trükipoognaid 1,23. Arvutuspoognaid 1,08. Trükiarv 8000. MB-09864. Tellimise nr. 1934. Trükikoda «Punane Täht», Tallinn, Pikk tänav 54/58.

Hind 30 kop.

Hind 30 kop.

A-22929

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00357458 1